

morskem, kakor je F. Bevk tudi ugotovil, da je »pred vojno ta del našega naroda kupoval in čital največ knjig; tretjino vseh knjig in revij je šlo na bivše primorsko ozemlje«.

Če danes Slovenci na Tržaškem in Goriškem kažejo podoben odnos do knjige in do bibliografije svojih izdaj, priča ta prizadevnost o njihovi neugasljivi volji do žiljenja in do uveljavljanja svoje človečnosti v materinem jeziku. Danes priobčujejo letne splošne bibliografije v Jadranskem kalendarju. Pred kratkim pa so izdali tudi retrospektivni pregled vsega slovenskega tiska, ki je izšel v Italiji med dvema vojnama. Knjigo sta pripravila delavca v Narodni in študijski knjižnici v Trstu A. Kolerič in M. Pertot. Njuna knjiga je nadaljevanje bibliografije P. Plesničarja in se organsko uvršča v dosedanjo kulturno dejavnost naših rojakov v Italiji.

Avtorja sta — kot poudarjata v uvodu — s pridom uporabila vse dosedanje zgoraj omenjene objavljene, rokopisne in druge bibliografije in poleg njih še M. Šalamunove Slovensko primorsko časopisje (Koper 1960).

Vendar sta skušala za sleherno publikacijo podati opis iz prve roke, tj. po ohranjenem izvodu samem, če sta ga le mogla najti. V opisu sta navedla tudi nahajališča ohranjenih izvodov, če sta jih našla v javnih knjižnicah. Posebej sta se trudila, da sta razrešila kar največ psevdonimov, h katerim so se v razmerah pod fašizmom naši pisatelji pogosto zatekali. Tudi v splošnem lahko rečemo, da je bibliografski opis posameznih enot zanesljiv, čeprav kratek. Kronološka ureditev gradiva je smotrna, saj po letih razporejeno gradivo nazorno leto za letom prikazuje uspehe, pa tudi težave slovenskih

kulturnih delavcev v Italiji pod fašizmom.

Težke okoliščine, v katerih je ta bibliografija nastajala, so verjetno zahtevale preveliko ekonomičnost in povzročile tudi pomanjkljivosti. Sem bi šteli obilno uporabo kratic; skopost opisa pri zbornikih in nekaterih drugih publikacijah, opustitev navedbe nahajališča ali vsaj vira za podatke pri enotah, ki niso v javnih knjižnicah, premajhno doslednost pri naštevanju bibliografskih podatkov. V teh pogledih nudijo bibliografije v Jadranskem almanahu in v Luči pa tudi v Kacinovi rokopisni bibliografiji več. Kljub tem pomanjkljivostim je »Bibliografija slovenskega tiska v Italiji med dvema vojnama« pomembno in koristno delo. Je solidna osnova za ocenjevanje literarnih in splošno kulturnih prizadevanj in uspehov Slovencev pod Italijo med obema vojnama in bo močna vzpodbuda za vztrajno nadaljevanje teh tradicij tudi v novih razmerah po drugi svetovni vojni.

Janez Logar

Jože Povšič: Bibliografija Franca Močnika. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Ljubljana 1966. 96 + (III) str. + portret. V 8°. (Dela SAZU, razred za matematične, fizikalne in tehniške vede, 8.)

Cerkljan Franc Močnik (1814 do 1892) spada med tiste šolnike, ki so prispevali bistveni delež k reorganizaciji avstrijskega osnovnega in srednjega šolstva sredi 19. stoletja. Po letu 1844, ko je dvorna komisija sprejela Močnikov načrt o spremembi računskega pouka in učnih knjig, je sestavil učbenike računstva oziroma aritmetike in geometrije za vse razrede raznih vrst osnovnih šol, za meščanske, trgovske in obrtne šole, za gimnazije, realke in učiteljsišča na

Avstro-Ogrskem. Vzporedno z njimi je spisal več metodičnih del o pouku računstva. Ščasoma je učbenike izpopolnjeval in prilagajal novim razmeram. Po njegovi smrti so jih predelovali drugi, tako da so se Močnikovi učbeniki obdržali deloma vse do tridesetih let našega stoletja; celo v letu 1954 še naletimo na eno izdajo v češčini.

Močnikovi učbeniki so izšli v v nemščini, potem pa so jih prevajali v jezike nenemških narodov, ki so tedaj živeli v okviru Avstro-Ogrske. Prevode pa so si oskrbeli tudi nekateri drugi (Grki, Bolgari, Albanci).

Poleg tega je Močnik napisal še razpravo o številčnih enačbah (1839, njegovo prvo objavljeno delo) in priredil dvojje logaritemskih tablic. Kot šolski nadzornik za Kranjsko (1851—1860) je uvedel utrakvistične šole ter dal pobude in navodila za sestavo učbenikov slovensčine in nemščine, ki so jih take šole potrebovale.

Točen pregled tega bogatega Močnikovega dela, ki smo ga doslej poznali bolj približno, nam je dal prof. Jože Povšič. V svoji bibliografiji je najprej orisal Močnikovo delo in življenje. Z nekaterimi novimi pogledi in oznakami je izpopolnil Šlebingerja v Slovenskem biografskem leksikonu, ki je pisal o Močniku pri nas najbolj izčrpno in jedrnato. Sledi obširen povzetek v nemščini, nato pa bibliografija sama.

Knjige so razdeljene po jezikih na 15 poglavij. Največ je nemških del; razvrščena so še po zvrsteh, učbeniki pa še naprej po vrstah šol. Podatke o knjigah je avtor iskal po domačih in tujih knjižnicah ter po raznih strokovnih in nacionalnih bibliografijah. Vendar mu kljub temu ni uspelo, da bi zapisal prav vse. Opaziti je npr. pri štetih ponatisih, da kakšen vmes manjka. Znova je potrjeno, da se

učbeniki, čeprav imajo razmeroma velike naklade in nizko ceno, bolj slabo hranijo. Vključene so tudi izdaje Močnikovih del, ki so jih oskrbeli drugi. V slovenščino so prevajali Ivan Tomšič, Blaž Potočnik, Oroslav Caf, Anton Črničev, Jožef Bezljaj, Ivan Celestina, predeloval pa Luka Lavtar.

Bibliografiji je samo v prid, da so ponatisi združeni ter navedeni samo z letnico in stranmi in morebitnimi spremembami v impresumu, saj bi sicer obseg bibliografije nekajkrat narastel, preglednost pa bi se zelo zmanjšala. Dodana so tudi hranilišča (brez signatur), vendar samo za tri slovenske knjižnice (NUK, Knjižnica Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani in Sveučilišne knjižnice v Zagrebu). Od anonimnih knjig, ki jih je kar precej, so upošteevane le tiste, za katere je Močnikovo avtorstvo za trdno dognano.

Enote niso oštevilčene. Štetje je nekoliko oteženo, ker so ponatisi združeni in je prav lahko, da v naslednjem številčnem prerezu skozi bibliografijo kakšna številka ni čisto točna, vendar mislim, da za približno predstavo zadoščajo. Opisanih je 492 del v čez 2050 natisih; če bi bili avtorju dosegljivi vsi ponatisi, bi bilo enot morda blizu 2200. Ne glede na to, da so skoraj izključno učbeniki, pa povrh še mnogi predelani ali nepredelani ponatisi, je to izredno visoka številka. Podatkov o nakladah bibliografija seveda ni mogla dati. Če za silo predpostavimo poprečje dva tisoč izvodov na en natis (kar pa je prej premalo kot preveč za šolsko knjigo), bi se skupna naklada bližala štirim milijonom in pol!

Kot zanimivost si oglejmo še število knjig po jezikih. Nemških knjig je zabeleženih 148 (v 980 natisih), slovenskih 30 (174), hrvaških 29 (132), srbskih 32 (77), za Bosno

in Hercegovino v latinici in cirilici 4 (36), albanskih 9 (13, razen ene vse iz tridesetih let našega stoletja), bolgarskih 9 (23), čeških 39 (109), italijanskih 46 (130), madžarskih 38 (185), novogrških 4 (4, vse iz leta 1891), poljskih 39 (86), romunskih 20 (36), slovaških 5 (5) in ukrajinskih 40 (74).

Zadnje poglavje bibliografije obsega kronološko urejeno literaturo o Močniku od leta 1851 do 1964. Upoštewane so tudi dokaj drobne stvari. Zlasti skrbno je zbrana pomembna nemška literatura.

Bistvenih pripomb ali dopolnil k bibliografiji nimam. Pri literaturi v letu 1964 je S. L. Srečko Logar. Iz Ljubljanskega zvana bi se dalo nabrati še nekaj drobcev. Sedmi zvezek Slovenskega biografskega leksikona s člankoma o Peternelu in Praprotniku je izšel leta 1949 in ne 1933. Okrajšave časopisja in zbornikov so v skladu s tovrstno prakso pri nas, vendar se vsiljuje vprašanje, če so sploh potrebne. Obseg bibliografije bi mogoče ne narastel niti za eno stran, ko bi bili vsi naslovi izpisani, če pa so že okrajšani, bi bil kar nujen seznam kratic, saj se npr. od tujih uporabnikov (teh je pri akademskih izdajah precej) ne more zahtevati, da imajo Slovenski biografski leksikon in Slovensko bibliografijo vselej pri roki. Po svojem značaju bi bibliografija prej sodila v akademijsko zbirko Biblioteka, katere so izšli pred leti že trije zvezki.

Gradivo za centralni katalog slovenskih knjižnic, ki se zbira in ureja v NUK — do 10. aprila 1964, ko je Akademija sprejela Povšičev rokopis, ga še ni bilo kaj prida! — opozarja še na nekaj slovenskih natisov, ki v bibliografiji nimajo navedenih hranilišč. Koprška študijska knjižnica ima tudi en italijanski ponatis, ki ga v bibliografiji ni. Podobno je v Zbor-

niku Slovenske matice 1902 zabeležen en slovenski ponatis iz leta 1901. Sčasoma bo morda še od kod prišla kaka dopolnitev, ki pa celotne slike ne bo mogla spremeniti.

Povšičeva bibliografija je pomembna ne samo za raziskovalce Močnikovega dela in življenja ali matematičnega pouka na Slovenskem in v Avstro-Ogrski sploh, temveč tudi bibliografsko. Njena vrednost je v obsežnosti zajetega gradiva in v solidnem izčrpanju obsežne literature, še bolj pa v ureditvi, ki sloni na strokovnem združevanju enakovrstnih del, in v razrešitvi mnogih anonimov. Tako zasluži sestavljalec tudi s te strani vse priznanje za svoje delo. Samo še misel in vzpodbuda: potrebno in pomembno bi bilo na podoben način raziskati še nekatere Slovence, v prvi vrsti Jurija Vego.

Jože Munda

Franjo Tominec: Bibliografski pregled I. do XX. letnika. Priroda, človek in zdravje, 1965, str. 154—211.

Uredništvo poljudnoznanstvenega mesečnika Priroda, človek in zdravje je sklenilo svoj dvajseti letnik s trojno številko, ki vsebuje podrobno bibliografsko kazalo letnikov 1945/46—1965. Sestavil ga je dolgoletni sodelavec te revije Franjo Tominec. Obsežno gradivo je razdelil na pet delov: uvod, pregled po strokah, slikovno gradivo, kazalo piscev, prevajalcev in ilustratorjev ter stvarno kazalo.

Iz uvoda je razvidno, da je PČZ izdajalo od avgusta 1945 do decembra 1948. ministrstvo za ljudsko zdravstvo LRS v Ljubljani, od tedaj dalje pa jo izdaja Državna založba Slovenije. Revijo ureja od vsega začetka dr. Dušan Reja, ki je zbral okrog nje vrsto kvalitetnih sodelavcev in to kar 219 (če prištejemo tuje avtorje), kar je lahko njemu in reviji samo v ponos. V